

Algemene Economische Visie 2012 - 2020

'Werken vanuit kracht'

Conceptversie voor inspraak; december 2012

Stellers : S. van Leeuwen & J.T. van Hameren
Eigenaar : Maatschappelijke Ontwikkeling

INHOUD

1.	SAMENVATTING	6
2.	INLEIDING	8
3.	DE NOORDWIJKSE ECONOMIE IN BEELD	10
3.1	<i>Dynamiek van het Noordwijkse bedrijfsleven</i>	11
3.2	<i>Beroepsbevolking</i>	12
3.3	<i>Beroepsbevolking en pendel</i>	12
3.4	<i>Het Noordwijkse Ondernemersklimaat</i>	12
3.5	<i>Sterkte – zwakteanalyse van de economische structuur</i>	13
3.6	<i>Noordwijk in de Duin- en Bollenstreek (regionale context)</i>	13
4.	HET SCRIPT: DE ECONOMISCHE AGENDA	17
4.1	<i>De basis op orde</i>	17
4.2	<i>Sterke sectoren: uitbouwen</i>	17
4.3	<i>Sterke clusters: extra aandacht</i>	17
4.4	<i>Kansrijke clusters: het ideaalbeeld</i>	18
4.5	<i>Effecten op de ontwikkeling van Noordwijk</i>	19
5.	SAMEN AAN DE SLAG	21
5.1	<i>Gezamenlijke verantwoordelijkheid</i>	21
5.2	<i>Gezamenlijk resultaat</i>	21

UITVOERINGSPROGRAMMA 2012 - 2020

6.	DE BASIS OP ORDE	24
7.	ZAKELIJKE DIENSTVERLENING → STERKE SECTOR: UITBOUWEN	25
8.	ZORG EN WELZIJN → STERKE SECTOR: UITBOUWEN	26
9.	DETAILHANDEL → STERKE SECTOR: UITBOUWEN	27
10.	HOLLAND SPACE CLUSTER → STERK CLUSTER: EXTRA AANDACHT	28
11.	BADPLAATS NOORDWIJK → STERK CLUSTER: EXTRA AANDACHT	29
12.	GREENPORT DUIN EN BOLLENSTREEK → STERK CLUSTER: EXTRA AANDACHT	30

VOORWOORD

Voor u ligt de Algemene Economische Visie van Noordwijk voor de periode 2012 – 2020. Deze visie is tot stand gekomen dankzij een nauwe samenwerking met het Noordwijkse bedrijfsleven en de Sociaal Economische Adviesraad.

In het coalitieakkoord 2010-2014 heeft het college van Noordwijk met elkaar afgesproken te zoeken naar middelen om als overheid het bedrijfsleven in Noordwijk te kunnen faciliteren. Alle economische sectoren in Noordwijk: het toerisme, dienstverlening, de agrarische sector, detailhandel, zorg en hoogwaardige kennistechnologie worden op gelijkwaardige wijze ondersteund.

Gedurende het proces zijn we in gezamenlijkheid op zoek gegaan naar de spreekwoordelijke 'stip aan de horizon' en werd kritisch gekeken naar waar we staan met de economie in Noordwijk. Waar liggen de kansen en waarin hebben we elkaar nodig en kunnen we elkaar ondersteunen. Op welk vlak lopen we voorop en waar moeten we nog stappen zetten. Hoe kunnen we bedrijvigheid in de Noordwijkse economie versterken en welke rol speelt Noordwijk in de verschillende samenwerkingsverbanden in de regio.

Voor de overheid zijn de middelen om de economie in Noordwijk te ondersteunen enigszins beperkt; het bedrijfsleven zal veelal zelf initiatieven moeten ontplooiën en op een innovatieve wijze moeten produceren. De overheid kan de initiatieven van de Noordwijkse ondernemers wel faciliteren en ruimte bieden voor groei. Een gezamenlijke visie is een noodzakelijk kader om af te spreken wat we van elkaar kunnen verwachten en elkaar te blijven inspireren. Ook in roerige economische tijden zijn er kansen voor Noordwijk en die kansen kunnen we ten volle benutten; werken vanuit kracht.

Leendert de Lange
Wethouder Economische Zaken

December 2012

1.

SAMENVATTING

Lokaal economisch beleid is gericht op het versterken van de lokale economie. In de inleiding van deze Algemene Economische Visie wordt de doelstelling van deze nota weergegeven en rol van de gemeente verduidelijkt. Deze Algemene Economische Visie voor Noordwijk is een ontwikkelingsvisie en uitvoeringsstrategie voor het behouden en versterken van de Noordwijkse economie in brede zin. Om voortgang te behouden bij bestaande projecten en om de juiste keuzes te kunnen maken is deze visie richtinggevend.

De visie is bedoeld om:

- particuliere initiatieven te stimuleren
- een kader te bieden
- richting te geven

Noordwijk is een regiegemeente. Eén van de uitgangspunten van het coalitieakkoord 2010 – 2014 is een omslag van bestuurderscultuur naar bewonerscultuur. Ook het geven van ruimte aan marktinitiatieven is een speerpunt. Dit is in ieders belang. Het gaat namelijk om werkgelegenheid en het leven in een omgeving met goede voorzieningen. Samenwerking, afstemming en motivering van betrokken organisaties zijn hierbij de sleutelwoorden. Partijen moeten zelf inzien wat voor hen de voordelen zijn van de oplossing van een lokaal probleem. Maar, er is wel een regisseur nodig die de partijen kan verleiden om samen te werken. De gemeente Noordwijk heeft een 'regisseursrol' in de mobilisatie van (lokale) daadkracht op economisch gebied.

Met deze visie bepaalt de gemeente Noordwijk het economisch beleidskader: een eigen script. De gemeente gaat echter niet vertellen wat andere partijen moeten doen. Daarom is overtuigingskracht nodig. Door een aansprekende, samenbindende visie te presenteren, bindt de gemeente andere actoren in het economisch beleidsveld aan haar eigen script, waarbij het samenbrengen van partijen de belangrijkste taak is.

In de komende tien jaar wil Noordwijk de basis op orde houden, sterke sectoren verder uitbouwen en extra aandacht geven aan de drie belangrijkste clusters in Noordwijk.

Dit geeft de volgende routekaart :

Sterke sectoren uitbouwen	Sterkte clusters: extra aandacht
Dienstverlening	Holland Space cluster
Zorg en welzijn	Congresbadplaats Noordwijk
Detailhandel	Greenport Duin & Bollenstreek

Behoud en verdere ontwikkeling van de bestaande bedrijvigheid staan hierbij centraal. Dit is immers de beste vorm van promotie van Noordwijk. Nieuwe arbeidsplaatsen en het op peil houden van het netwerk zorgen voor groei. Actieve marketing en een samenhangend starterbeleid kan resulteren in een vruchtbare bodem voor startende ondernemingen en voor nieuwe (internationale) bedrijfsvestigingen.

De gemeente Noordwijk wil door middel van drie clusters ruimte scheppen voor duurzame economische groei en kiest daarom voor een clustergerichte aanpak die de relatie tussen de sectoren en locaties versterkt. Hierbij geeft de gemeente prioriteit aan samenwerking binnen de Noordwijkse clusters én haakt (waar mogelijk) aan op andere economische agenda's.

Dit script is in ieder geval niet gericht op het positioneren van geheel nieuwe economische dragers of verdienmodellen, want dat zou niet realistisch zijn. Nieuwe verdienmodellen voor een gehele bedrijfstak zijn te complex en te kostbaar om in een paar jaar tijd te ontwikkelen.

Het huidige economisch klimaat biedt naast vele bedreigingen ook kansen: en dan vooral op het gebied van innovatie. Innovaties in primaire productieprocessen, maar ook in 'cross-overs' met andere economische activiteiten in Noordwijk, de regio of (inter)nationaal.

Economische vooruitgang is in onze optiek geen zaak van grootse vindingen. Het is vooral een zaak van nieuw en offensief ondernemerschap, van organisatie, van samenwerking en van goed aanhaken op de dynamiek die in de verschillende sectoren spelen. Er gebeuren al veel mooie dingen in Noordwijk, maar door onze kansen goed te benutten komen we verder.

2.

INLEIDING

Lokaal economisch beleid is gericht op het versterken van de lokale economie. Dit gebeurt door een doelgerichte en geïntegreerde inzet van ruimtelijke en sociaal-economische instrumenten en via intern en extern partnerschap. Economisch beleid raakt diverse andere beleidsterreinen, bijvoorbeeld ruimtelijke ordening en arbeidsmarktbeleid. Lokaal economisch beleid moet daarom altijd integraal zijn.

Noordwijk beschikt over diverse economische (deel)nota's, maar kijkt graag over de horizon heen. Tijd dus voor bezinning. Het college en de gemeenteraad hebben dit concreet vorm gegeven door in het coalitieakkoord 2010 – 2014 op te nemen dat alle economische sectoren zoals toerisme, agrarische sector, detailhandel, dienstverlening, zorg en hoogwaardige kennistechnologie, vol- en gelijkwaardig worden behandeld. Door het ontstaan van de kredietcrisis in 2008 is het belang van een vitaal bedrijfsleven voor een gemeente actueler dan ooit.

In het collegewerkprogramma is gekozen voor het opstellen van een Algemene Economische Visie, waarin alle economische sectoren aan bod komen. Welke uitdagingen liggen er na 2012, maar vooral ook welke mogelijkheden zijn er? Om hier antwoord op te vinden heeft de coalitie gekozen om voor de planperiode 2012 – 2020 een toekomstvisie op te stellen.

Aansluitend bij de wens van de coalitie om van een bestuurderscultuur naar een bewonerscultuur te komen en beleidsvorming op een meer interactieve manier vorm te geven in combinatie met de op stapel staande visies, is een Sociaal Economische Adviesraad in hernieuwde vorm samengesteld (SER). De SER heeft een nadrukkelijker positie in de fase van beleidsontwikkeling gekregen, zodat men al in een vroeg stadium de gemeente heeft bijgestaan met deskundig advies bij het ontwikkelen van de visie.

2.1 Beleidskaders en positionering

Deze Algemene Economische Visie voor Noordwijk is een *ontwikkelingsvisie en uitvoeringsstrategie* voor het behouden en versterken van de Noordwijkse economie, in brede zin. Om voortgang te houden bij bestaande projecten en om de juiste keuzes te kunnen maken is deze visie richtinggevend. De visie is bedoeld om:

- particuliere initiatieven te stimuleren.
- een kader te bieden.
- richting te geven.

Deze visie staat niet op zichzelf en is een logisch vervolg op eerder verschenen (deel)nota's op het vlak van economie en aanpalende beleidsterreinen.

Een opsomming:

Document	Jaar	Kernwoorden
<i>Toekomstvisie Noordwijk 2025</i>	2004	In deze visie heeft iedere burger zijn of haar stem heeft laten horen. De hoofdlijn van de visie is dat de mensen kiezen voor 'kwalitatieve groei'.
<i>Sociaal Economische Visie Noordwijk aan Zee</i>	2007	Deze visie borduurt voort op de toekomstvisie en formuleert op basis van een vergelijkende economische analyse een aantal concrete onderwerpen waar in gezamenlijkheid de mouwen moeten worden opgestroopt. Deze visie is een uitnodiging om te ondernemen.
<i>Economische Agenda Holland Rijnland</i>	2007	Holland Rijnland wil middels deze agenda een actief economisch beleid voeren, om een aantrekkelijk woon- en werkklimaat te blijven bieden.

<i>Nota Strandbeleid Noordwijk; 'het is elke dag een stranddag'</i>	2008	Noordwijk streeft in deze nota naar een evenwichtig voorzieningenniveau op het strand, dat past bij de dag- en verblijfsbezoekers van buiten Noordwijk en bij onze eigen inwoners.
<i>Bedrijventerreinenstrategie Holland Rijnland</i>	2009	In deze regionale bedrijventerreinenstrategie staan de belangrijkste afspraken (uitgangspunten) over hoe en op welke fronten in Holland Rijnland concreet kan worden samengewerkt op het gebied van bedrijventerreinen. Aan dit document is een concreet uitvoeringsprogramma gekoppeld met acties voor korte en (middel)lange termijn.
<i>Nota Toeristisch Evenementenbeleid Noordwijk</i>	2009	In deze nota worden voorstellen worden gedaan voor een toeristisch evenementenbeleid voor de beleidsperiode 2010-2013.
<i>Vierjarenbeleidsplan 'Mee blijven doen in Noordwijk' *</i>	2009	Dit beleidsplan vloeit voort uit de wettelijke verplichting vanuit de Wet Maatschappelijke ondersteuning (hierna: Wmo) om vierjaarlijks een beleidsplan te maken over de richting die Noordwijk opgaat om de Wmo vorm te geven. Dit plan wil ook het bestaand beleid op het terrein van de Wmo laten zien.
<i>Nota Hotelbeleid Gemeente Noordwijk; 'van zimmer naar suite'</i>	2010	Hotels horen bij Noordwijk en hebben een grote invloed op hun omgeving. Met deze nota in de hand wordt de Noordwijkse hotelsector handvatten geboden om de unieke positie vast te houden en waar het kan te versterken in een maat en schaal die bij de badplaats Noordwijk past.
<i>Regionale Structuurvisie</i>	2010	De ambities van de regio Holland Rijnland zijn groot en de Regionale Structuurvisie is een belangrijk instrument om deze te bereiken. Het is de toekomstvisie op de ruimtelijke kwaliteit en ontwikkeling van de regio tot 2020, met een doorkijk naar 2030.
<i>Kantorenstrategie Holland Rijnland</i>	2012	Holland Rijnland wil met deze regionale kantorenstrategie ruimte bieden aan de ontwikkeling van duurzame kantoren op locaties met goede voorzieningen, die met openbaar vervoer en/of met de auto goed bereikbaar zijn. Het juiste kantoor op de juiste plek is daarbij een belangrijk uitgangspunt. Daarnaast moet het aanbod kwantitatief en kwalitatief passen bij de na te streven regionale en lokale economische groei en werkgelegenheid.

* De Wmo nota is in dit overzicht meegenomen omdat deze weliswaar niet vanuit economisch perspectief is opgesteld maar wel in breed verband raakvlakken heeft met de economie van Noordwijk.

2.2 De rol van de gemeente Noordwijk; regiegemeente

Eén van de uitgangspunten van het coalitieakkoord 2010 – 2014 is een omslag van bestuurderscultuur naar bewonerscultuur. Ook het geven van ruimte aan marktinitiatieven is een speerpunt. Samenwerking, afstemming en motivering van betrokken organisaties zijn hierbij de sleutelwoorden. Partijen moeten zelf inzien wat voor hen de voordelen zijn van de oplossing van een lokaal probleem. Maar, er is wèl een regisseur nodig die de partijen kan verleiden om samen te werken. De gemeente Noordwijk heeft een 'regisseursrol' in de mobilisatie van (lokale) daadkracht op economisch gebied.

Met deze visie bepaalt de gemeente Noordwijk het economisch beleidskader: een eigen script. De gemeente gaat echter niet vertellen wat andere partijen moeten doen. Daarom is overtuigingskracht nodig. Door een aansprekende, samenbindende visie te presenteren, bindt de gemeente andere actoren in het economisch beleidsveld aan haar eigen script. Waarbij het samenbrengen van partijen de belangrijkste taak is. Daarom is in deze visie gekozen voor een clusterstrategie. Hoe deze clusters in het script passen wordt in de navolgende hoofdstukken uitgewerkt.

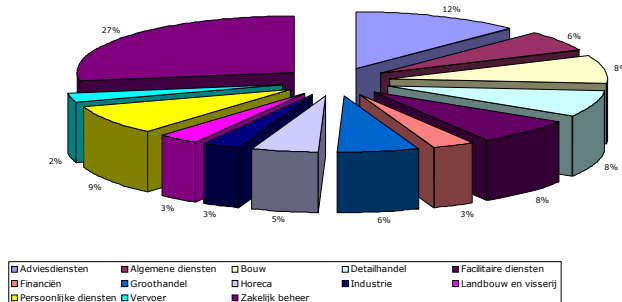
3.

DE NOORDWIJKSE ECONOMIE IN BEELD

Noordwijk staat natuurlijk niet op zichzelf, maar is onderdeel van grotere ruimtelijke, maatschappelijke en bestuurlijke eenheden. Verschillende demografische, sociaaleconomische, sociaal-maatschappelijke, bestuurlijke trends en economische ontwikkelingen hebben dan ook een impact in Noordwijk. Soms groot, soms klein. Soms negatief, maar ook vaak positief.

De algemene doelstelling van het economisch beleid van de gemeente Noordwijk is "het ontwikkelen en onderhouden van een gezond en evenwichtig economisch klimaat". Dit gebeurt door te anticiperen op conjuncturele en maatschappelijke ontwikkelingen, weliswaar met de (beperkte) mogelijkheden die de gemeente op dit terrein heeft, maar zoveel mogelijk in samenwerking met het plaatselijke bedrijfsleven en de andere (hogere) overheden.

Figuur 3.1 Aantallen bedrijven in Noordwijk (3.492 in 2011)

Uit figuur 3.1 blijkt dat de sectoren zakelijk beheer, adviesdiensten, persoonlijke diensten, bouw, detailhandel en facilitaire diensten goed zijn vertegenwoordigd in de gemeente.

De economische structuur van Noordwijk wordt verder gekenmerkt door kleinschalige en arbeidsintensieve bedrijvigheid die in de omgeving is ingepast.

De bekendste economische pijler van Noordwijk is natuurlijk het toerisme.

Bron: Statline, Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)

Het imago van de badplaats wordt vooral bepaald door de vier- en vijfsterren hotels. Congrestoerisme is de primaire bron van inkomsten. Waar voorheen voornamelijk bezoekers naar Noordwijk kwamen om vakantie te vieren wordt nu vooral de hotelkamer geboekt voor zakelijk verblijf in Noordwijk. De badplaats Noordwijk positioneert zich als "kwaliteitsbadplaats", stijlvol, ingetogen en charmant waar voor massaliteit en plat vertier geen ruimte is.

Naast de badplaats staat Noordwijk nog altijd wijd en zijd bekend om de bollenteelt. Hoewel de directe bijdrage aan de werkgelegenheid in Noordwijk zelf in de loop der tijd is verminderd, is de bollenteelt qua (regionaal) imago, toeristische impact en ruimtegebruik nog altijd van grote betekenis.

Naast het toerisme en de bollenteelt, is de (overige) zakelijke en niet-zakelijke dienstverlening de belangrijkste economische drager van Noordwijk. Opvallend is dat de economische structuur wordt gedomineerd door grote werkgevers (bijvoorbeeld ESA/ESTEC), wat de economische basis kwetsbaar maakt. Ondanks de economische tegenwind is de afgelopen jaren het totaal aantal banen en vestigingen gestegen.

Tabel 3.5 Aantal bedrijven in Noordwijk (peildatum 1 januari)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Adviesdiensten	256	282	311	356	402	432	465
Algemene diensten	69	74	90	109	175	211	232
Bouw	185	224	260	269	268	277	264
Detailhandel	223	230	239	243	248	262	258
Facilitaire diensten	144	167	189	204	236	262	282
Financiën	91	94	107	105	104	109	105
Groothandel	194	201	202	211	203	210	194
Horeca	172	177	179	175	172	181	180
Industrie	60	66	73	76	85	89	96
Landbouw en visserij	66	71	73	78	107	113	110
Persoonlijke diensten	186	199	210	230	285	302	330
Vervoer	53	57	58	63	66	79	81
Zakelijke diensten	741	806	889	905	913	965	992
Totaal aantal vestigingen	2.440	2.648	2.880	3.024	3.264	3.492	3.589

Bron: Kamer van Koophandel, Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)

In de sector horeca is tussen 2009 en 2010 een daling te zien van het aantal vestigingen. Binnen de horecasector heeft vooral de restaurant / cafetaria branche een terugloop in bedrijven gehad, maar is in 2011 – 2012 weer volledig op het niveau van 2008. De overige sectoren laten over het algemeen een kleine tot forse groei (Algemene en Adviesdiensten) zien, waarvan de meeste bedrijvigheid in Noordwijk direct of indirect een (sector-overschrijdende) relatie heeft met het toerismecluster, het ruimtevaartcluster en het bollen c.q. bloemen cluster. Al met al kan geconcludeerd worden dat een groot deel van de aanwezige bedrijvigheid in Noordwijk direct of indirect een relatie heeft tot de drie genoemde clusters en in beperkte mate conjunctuurgevoelig is. Dit maakt de gedifferentieerde economische structuur van Noordwijk tot sterkte clusters die samen synergetische voordelen kunnen opleveren.

3.1 Dynamiek van het Noordwijkse bedrijfsleven

Om de dynamiek van het lokale bedrijfsleven te kunnen bepalen is het aantal gestarte, opgerichte, vertrokken en opgeheven bedrijven een goede en veelgebruikte graadmeter. De onderstaande tabel geeft het totaaloverzicht weer voor de gemeente Noordwijk voor de jaren 2006 – 2011.

Tabel 3.6 Dynamiek lokale bedrijfsleven

Jaar	Oprichting (alg.)	Starter	Opgeheven	Faillissementen	Saldo
2006	132	142	63	3	208
2007	130	144	96	5	173
2008	126	131	122	4	131
2009	112	169	117	10	154
2010	107	199	144	7	155
2011	119	214	143	10	180

Bron: Kamer van Koophandel

De begrippen 'oprichting' en 'starter' zijn veelomvattend en worden in verschillende publicaties op verschillende wijzen geïnterpreteerd. In de bovenstaande tabel zijn de starters mensen die een bedrijf hebben opgericht door deze te registreren bij de Kamer van Koophandel. De opgerichte bedrijven betreffen bedrijven die daadwerkelijk rechtspersonen zijn.

De tabel laat voor verschillende jaren een wisselend beeld zien. Het aantal oprichtingen neemt in de loop der jaren af, maar het aantal starters laat in de loop der jaren een stijgende lijn zien. Daar tegenover staat dat het aantal opgeheven bedrijven in de loop der jaren toeneemt, maar dat het aantal faillissementen redelijk stabiel blijft. Over de zes jaren is het saldo positief, dat wil zeggen dat er meer bedrijven in Noordwijk zijn opgericht / gestart dan dat er zijn opgeheven of failliet zijn gegaan. Uit de tabel kan geconcludeerd worden dat de gemeente Noordwijk voor bedrijven een interessante vestigingslocatie is.

3.2 Beroepsbevolking

De omvang van de beroepsbevolking (aandeel op de totale bevolking) in Noordwijk is vergelijkbaar met het regionale gemiddelde. Hetzelfde geldt voor het aandeel inkomensontvangers.

Tabel 3.7 Beroepsbevolking Noordwijk 2003 - 2011

Periode	Totale beroeps Bevolking	Onderwijs niveau laag	Onderwijs niveau middelbaar	Onderwijs niveau hoog	Totaal werkzame beroeps bevolking
2003 / 2005	10.800	3.100	5.500	2.000	10.600
2004 / 2006	10.700	2.800	5.300	2.400	10.400
2005 / 2007	11.700	2.700	5.900	2.900	11.300
2006 / 2008	12.000	2.900	5.600	3.400	11.700
2007 / 2009	13.800	3.200	5.800	4.700	13.400
2008 / 2010	13.000	2.900	5.100	4.900	12.400
2009 / 2011	12.700	2.800	5.400	4.400	12.000

Bron: Statline, Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)

Noordwijkers zijn relatief welgesteld. Vooral huishoudens met een inkomen vanaf € 39.500,- komen in Noordwijk aanzienlijk vaker voor (36%) dan gemiddeld in Nederland (30%). Opvallend is hierbij dat vooral de hoogste inkomensgroep ruim is vertegenwoordigd (aanzienlijk ruimer dan de inkomensgroepen juist daaronder).

Tabel 3.8 Inkomens van huishoudens in Noordwijk (besteedbare jaarinkomens in 2008)

	huishoudens	aandeel
tot € 33.614,-	4.990	45%
€ 33.615,- tot € 43.000,-	1.470	13%
vanaf € 43.000,-	4.740	42%

Bron: Statline, Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)

3.3 Beroepsbevolking en pendel

Nergens in de regio is de arbeidsmobiliteit zo sterk als in Noordwijk: in 2010 werkte bijna 56% van de Noordwijkse beroepsbevolking buiten Noordwijk, terwijl het gros van de werkgelegenheid in Noordwijk wordt ingevuld door werknemers van buiten de gemeente. Door specifieke regionale en (inter)nationale aard van de Noordwijkse bedrijvigheid (zorg, toerisme, administratie en R&D) sluiten de activiteiten te weinig aan bij de specifieke beroepsgroepen en opleidingsniveaus van de lokale beroepsbevolking.

	Totaal	werkt in Noordwijk	werkt in andere regio gemeente	werkt buiten de regio
Noordwijk	12.400	5.462	3.989	2.949

Bron: Kerncijfers Holland Rijnland 2011 - 2012, Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)

Daarnaast speelt de mismatch tussen woningmarkt en beroepsbevolking mogelijk ook een rol bij de omvangrijke dagelijkse woon-werk pendelstromen: autochtone Noordwijkers wonen niet meer in Noordwijk maar werken er wel en werknemers van buiten de gemeente willen wel in Noordwijk wonen maar vinden geen woning, vanwege de relatief hoge huizenprijzen.

3.4 Het Noordwijkse Ondernemersklimaat

Omdat inzicht in het ondernemersklimaat belangrijk is voor iedere gemeente hebben de gemeente Noordwijk en de Noordwijkse Ondernemers Vereniging (NOV) in 2009 aan TNS NIPO de opdracht gegeven om het ondernemersklimaat in Noordwijk te onderzoeken.

Uit het onderzoek is gebleken dat totaalbeeld voor de gemeente Noordwijk er keurig uit ziet. Een belangrijke constatering is dat de gemeente Noordwijk gemiddeld wordt beoordeeld, met het ruimtelijk beleid in positief opzicht en het starterbeleid in negatief opzicht.

De dienstverlening door de gemeente Noordwijk is over het algemeen beter beoordeeld door ondernemers die contact met de gemeente hebben gehad dan door ondernemers die geen contact hebben gehad met de gemeente. Mogelijk het gevolg van de aanwezigheid van een bedrijfscontactfunctionaris.

3.5 Sterkte – zwakteanalyse van de economische structuur

Sterktes (Strengths)	Kansen (Opportunities)
<p>Centrale geografische ligging ten opzichte van Amsterdam, Leiden en Den Haag</p> <p>De nabijheid van Schiphol, internationale bereikbaarheid</p> <p>Vestiging van ESA/ESTEC</p> <p>Innovatie: ESA BIC</p> <p>Sterke positie op het gebied van Europese Space Technology</p> <p>Kwaliteit van de beroepsbevolking (w.o. opleidingsniveau)</p> <p>Goed imago, aantrekkelijke badplaats met hoogwaardige hotels en horeca</p>	<p>Diversiteit, o.a. combinatie van kennis, hoogwaardige technologie en creativiteit</p> <p>Noordwijk positioneren als hét Science & Technology Centre</p> <p>Startersbeleid</p> <p>Campusontwikkeling: aansluiting met universiteiten en hogescholen</p> <p>Investeren in ICT infrastructuur, glasvezel</p> <p>Verbeteren van internationaal imago van Noordwijk</p> <p>Samenwerken (met Noordwijkse clusters en clusters in de regio)</p>
Zwaktes (Weaknesses)	Bedreigingen (Threats)
<p>Weinig samenwerking:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tekort professionals / kenniswerkers (in brede zin) - Zelfgenoegzaamheid, blik te weinig naar buiten <p>Organisatie van sectoren kan versterkt worden, nu grote mate van versnippering, onvoldoende focus</p> <p>Bereikbaarheid met openbaar vervoer</p>	<p>(Rijks) bezuinigingen</p> <p>Vergrijzing / ontgroening</p> <p>Economische crisis</p>

3.6 Noordwijk in de Duin- en Bollenstreek (regionale context)

De Duin- en Bollenstreek: één van de regio's met sterke economische groeipotenties. Het economische profiel van de Duin- en Bollenstreek is divers, hoewel de ruimte-intensieve en arbeidsextensieve industrie achter blijven. De dienstensector, (groot)handel, reparatie, logistiek, bouw, zorg en kennisinstituten zijn juist wel sterk vertegenwoordigd.

De Duin- en Bollenstreek gemeenten werken met de Leidse regiogemeenten en de Rijnstreek gemeenten samen in Holland Rijnland, een samenwerkingsverband van 15 gemeenten. Het is in de toekomst van belang dat er goede sturing wordt gegeven aan de gebiedsontwikkelingen en weerstand wordt geboden aan externe bedreigingen:

- De Bollenstreek ligt centraal en heeft alle facetten in zich om een aantrekkelijk woongebied te zijn en te blijven. Dat zien ook de partijen die zoeken naar ruimte om de toekomstige woningbehoefte in de Randstad op te lossen.
- Het ruimtevaartcomplex ESA/ESTEC heeft zich in alle rust ontwikkeld tot een motor achter de economische ontwikkeling van de streek. Het centrum staat op het punt om door te breken naar een echt cluster, nieuwe ondernemingen in de "Space Technology" te inspireren en een gewenste toevoeging aan welvaart, innovatie en kwaliteit in de streek te verzorgen. Dat maakt de overheden die ESA/ESTEC financieren alert, maar er zal hard gewerkt moeten worden om ESA/ESTEC hier te houden.

- Voor een regio met 180.000 inwoners heeft de Bollenstreek beperkte voorzieningen voor onderwijs, zorg en cultuur. Dat heeft natuurlijk te maken met de nabijheid van twee stedelijke centra (Leiden en Haarlem). Dit betekent echter wel dat de streek niet zelf de regie kan voeren qua voorzieningen, maar dat de streek afhankelijk is van anderen.

3.6.1 Greenport Duin- en Bollenstreek : samenwerkingsverband van zes gemeenten.

Complex van primaire productie, verwerking, waardetoevoeging, handel, onderzoek en innovatie, export en marketing in de agrarische sector. De 'veelzijdige tuinbouw' is erkend als een verdien- en exportmotor voor de Nederlandse economie. Die erkenning komt niet vanzelf: de tuinbouw moet bij voortdurend investeren in innovatie, productiviteit en marketing. De marges waarop die investeringen gebaseerd zijn, zijn smal: de wereld is inmiddels gewend geraakt aan de laagste prijzen ooit voor landbouwproducten.

De Greenport Duin- en Bollenstreek kent drie clusters :

- het bloembollencluster
- het bloemen- en plantencluster
- het toeristisch cluster

Deze clusters vormen een economisch drieluik, met daaromheen een indrukwekkend aantal toeleverende en dienstverlenende bedrijven. Veel bedrijven in de regio zijn als toeleverancier, afnemer of op een andere manier economisch verbonden met het sierteeltcluster. Voorbeelden daarvan zijn de verpakkingsindustrie, uitzendbureaus, de transportsector, loonbedrijven, aannemers, adviesbureaus en de horeca.

Tot een jaar of 15 geleden antwoordden ondernemers op de vraag wat hen in hun bedrijfsontwikkeling belemmerde, veelal dat dit de kwesties van ruimte en bereikbaarheid waren. Deze kwesties bepalen nog steeds een groot deel van de agenda van het bedrijfsleven in de Duin- en Bollenstreek, maar hebben gezelschap gekregen van de zorg voor een goede personeelsontwikkeling. Dit heeft vooral te maken met de (toenemende) schaarste aan goed geschoolde arbeid. En die schaarste heeft weer te maken met de steeds hogere arbeidsproductiviteit: er is veel kennis en motivatie nodig om te kunnen participeren in productieprocessen. Het menselijk talent is de eerste productiefactor geworden. In de agrarische sector is een omschakeling merkbaar waarbij steeds meer gebruik gemaakt wordt van hoger geschoold personeel en minder van laaggeschoold personeel. Door middel van automatisering is er steeds minder handenwerk te verrichten maar wordt steeds meer aandacht besteed aan aanverwante zaken als innovatie in de kennisintensieve teelt en marketing en handel. Ook in de zorg is deze kanteling aanwezig; door robotisering en domotica zijn steeds minder werknemers nodig voor de dagelijkse verzorging maar de ontwikkelingen in de zorg vragen om hoger opgeleide mensen die specifieke zorg op een kwalitatief hoog niveau kunnen bieden.

3.6.2 (Beroeps) bevolking in de Duin- en Bollenstreek

De bevolking van de Bollenstreek staat van oudsher bekend om een hoge mate van zelfredzaamheid: de werkloosheid is laag, de vraag naar medische zorg is laag, er is veel draagkracht en zelforganisatie, de arbeidsdiscipline is hoog. De ondernemers hebben altijd kunnen rekenen op steun van hun omgeving, op een 'handen uit de mouwen' mentaliteit.

Dat wil niet zeggen dat er geen problemen zijn: het economisch zwaartepunt van Nederland is de laatste vijftien jaar weer teruggeschoven naar de steden: daar zit het meeste werk en daar zit bovendien het werk waar het meeste mee verdiend wordt (met uitzondering van de industrie: die is juist uit de steden verdwenen). Dat heeft te maken met de opkomst van de kenniseconomie: de kennis die nodig is voor de productie blijft toenemen. Het opleidingsniveau van de beroepsbevolking volgt die noodzaak: het aandeel van hoogopgeleiden aan de beroepsbevolking stijgt gemiddeld met 0.7% per jaar en bedraagt landelijk nu omstreeks 35%. De nationale doelstelling is om op den duur te komen tot 50%.

De academiesteden Leiden, Utrecht, Nijmegen en Amsterdam zitten daar nu al boven, dat onderstreept nog eens wat voor revolutie er in korte tijd in de beroepsbevolking gaande is. Voor de goede orde: hoogopgeleid ben je met een HBO- of WO diploma, studenten worden niet meegeteld. De huidige 'handen uit de mouwen mentaliteit' is straks niet meer voldoende om

een laag opleidingsniveau te compenseren. 'Motivatie' en 'willen aanpakken' blijven belangrijk, maar in veel werk zijn competenties nodig waar opleiding voor vereist is: talenkennis, opdrachtverwerking, zelfstandigheid, commerciële vaardigheden, ketenbeheer, materiaalkennis enzovoorts.

Nu nog geldt een diploma op niveau 2 van de kwalificatiestructuur (te verkrijgen na een tweejarige mbo-opleiding) als startbewijs op de arbeidsmarkt. In grote sectoren als de zakelijke dienstverlening, de zorg en de techniek kruipt dat minimumniveau feitelijk al naar 3. De ROC's zijn zich al aan het voorbereiden op de opwaartse druk op het kwalificatiegebouw. Zij proberen een flink deel van hun niveau 4 gediplomeerden door te laten stromen naar het HBO.

Los van de vaardigheden die de economie eist, is er een samenhang tussen het opleidingsniveau en het welbevinden. Hoogopgeleiden leven langer, werken langer, doen minder aanspraak op uitkeringen en zorg, belanden minder in de criminaliteit en zijn meer in staat tot mantelzorg. In de volgende tabel de stand van zaken:

Tabel 3.1 De beroepsbevolking in de Duin en Bollenstreek en Nederland

Gemeente	% laagopgeleiden in beroepsbevolking	% hoogopgeleiden in beroepsbevolking	Bruto participatie
Hillegom	28 %	30 %	77,2 %
Katwijk	33 %	22 %	71,8 %
Lisse	27 %	28 %	72,6 %
Noordwijk	22 %	38 %	72,2 %
Noordwijkerhout	26 %	26 %	72,9 %
Teylingen	18 %	35 %	76,7 %
Nederland	29 %	34 %	71,0 %

Bron: CBS Statline

Uit de tabel blijkt dat het opleidingsniveau in de regio zich om en nabij het landelijk gemiddelde beweegt. Noordwijk scoort hier onder- en bovengemiddeld ten opzichte van de overige Bollenstreekgemeenten en het landelijk gemiddelde. De arbeidsparticipatie in de streek ligt hoger dan het landelijk gemiddelde.

3.6.3 Ondernemen in de Duin en Bollenstreek

Een goede graadmeter voor economisch optimisme en zelfredzaamheid is het aantal startende ondernemingen en het aantal zelfstandigen. Het draait bij de starters niet meer alleen om de 'echte' bedrijven van de toekomst, veel mensen beginnen voor zichzelf zonder de bedoeling echt een bedrijf te beginnen. Het is ook een levenshouding: veel mensen willen vanuit een vrijheidsbeleving voor eigen rekening en risico in het economisch leven staan.

Economische zelfstandigheid zegt ook iets over de rest van het leven: uit allerlei participatieonderzoeken blijkt dat ondernemende mensen minder ziek zijn, minder beroep doen op voorzieningen en meer energie besteden aan vrijwilligerswerk en mantelzorg. De groei in het aantal startende bedrijven lag in de zes gemeenten een paar procent hoger dan in Nederland. Het aantal starters nam in de Duin- en Bollenstreek van 2009 tot 2011 met bijna een derde toe, iets meer dan het Nederlandse gemiddelde (cijfers Kamer van Koophandel). Dat leidde tot een aantal van 1.107 startende bedrijven in 2011 binnen de Duin- en Bollenstreek.

Tabel 3.2 Groei startende bedrijven 2009 - 2011

	Groei startende bedrijven 2009 - 2011	Aantal startende bedrijven in 2011
Zes gemeenten in de Duin – en Bollenstreek	32%	1.107
Nederland	28%	11.926

Bron: Kamer van Koophandel, CBS Statline

Voor een suburbaan gebied als de Duin- en Bollenstreek is dat een hoge score want de meeste starters zitten tegenwoordig in de steden. De meeste startende bedrijven zitten in de advies- of facilitaire diensten: 17 % voor beide in de Duin- en Bollenstreek en 16 % in Nederland. Alleen de bouw laat een substantiële afwijking zien: de Duin- en Bollenstreek telt

verhoudingsgewijs wat meer starters in de bouw dan landelijk te zien is. Maar al met al zijn de verschillen gering en wijkt de Duin- en Bollenstreek niet af van het landelijke beeld.

Tabel 3.3 Startende bedrijven in 2011 per sector

Sector	Duin- en Bollen gemeenten	Nederland
Adviesdiensten	17%	16%
Facilitaire Diensten	17%	16%
Bouw	15%	10%
Persoonlijke diensten	13%	15%
Detailhandel	12%	12%
Algemene diensten	12%	14%
Groothandel	6%	5%
Horeca	2%	3%
Industrie	2%	3%
Landbouw en visserij	2%	2%
Vervoer	2%	3%

Bron: Kamer van Koophandel, CBS Statline

Ook dat is voor een suburbaan gebied een bijzondere omstandigheid. Over het algemeen bevinden de starters zich in de zakelijke dienstverlening en de creatieve beroepen (hoogopgeleid) meer in de steden. Starters in de techniek en de zorg (middelbaar opgeleid) zitten wat meer in de rand om de steden. Het patroon van het nieuwe ondernemerschap in de Duin- en Bollenstreek heeft dus 'stadse' trekken.

Dat geldt niet alleen voor startende bedrijven. Ook in het aantal zelfstandigen is de Duin- en Bollenstreek een goede afspiegeling van de Nederlandse verhoudingen. Nederland telde in 2008 acht procent zelfstandig ondernemers. Onder de regiogemeenten lag dat iets lager in Katwijk en iets hoger in Noordwijkerhout, maar de verschillen zijn klein. Het CBS heeft helaas nog geen cijfers van na 2008 op gemeenteniveau beschikbaar. Aannemelijk is dat de bollengemeenten de landelijke trend naar meer zelfstandig ondernemerschap volgen, maar dat de verhoudingen niet zo snel zullen veranderen. Met andere woorden: de bollengemeenten zullen nog steeds een goede afspiegeling vormen van de Nederlandse verhoudingen op dit punt.

Tabel 3.4 Zelfstandigen als percentage van werkzame personen in 2008

Nederland	8 %
Hillegom	7 %
Katwijk	6 %
Lisse	7 %
Noordwijk	8 %
Noordwijkerhout	10 %
Teylingen	8 %

Bron: CBS Statline

Voor een suburbaan gebied laat de Duin- en Bollenstreek op dit soort functies hoge scores zien en Noordwijk laat een goed gemiddelde zien.

4.

HET SCRIPT: DE ECONOMISCHE AGENDA

Wat willen we in de komende tien jaar doen?. In de komende tien jaar wil Noordwijk de basis op orde houden, sterke sectoren verder uitbouwen en extra aandacht geven aan de 3 belangrijke clusters in Noordwijk.

Dit geeft de volgende routekaart:

Sterke sectoren uitbouwen	Sterke clusters: extra aandacht
Dienstverlening	Holland Space cluster
Zorg en welzijn	Congresbadplaats Noordwijk
Detailhandel	Greenport Duin & Bollenstreek

4.1 De basis op orde

De basis, het ondernemersklimaat van Noordwijk, moet op orde zijn. Dat betekent:

- Optimale dienstverlening aan ondernemers vanuit de overheid.
- Voldoende en goede ruimte om te ondernemen; voor kantoren, op bedrijventerreinen, voor detailhandel en horeca.
- Een goede bereikbaarheid van Noordwijk in het algemeen, en de bedrijven en instellingen in het bijzonder.
- Een stimulerende en uitdagende omgeving voor startende ondernemingen, en voor innovatieve ontwikkelingen binnen het bedrijfsleven en kennisinstellingen.
- Sterke marketing voor Noordwijk.

Behoud en verdere ontwikkeling van de bestaande bedrijvigheid staan hierbij centraal. Dit is immers de beste vorm van promotie van Noordwijk. Nieuwe arbeidsplaatsen en het op peil houden van het netwerk zorgen voor groei. Actieve marketing en een samenhangend starterbeleid kan resulteren in een vruchtbare bodem voor startende ondernemingen en voor nieuwe (internationale) bedrijfsvestigingen. In de het uitvoeringsprogramma behorende bij de visie (zie bijlage) worden de activiteiten voor het versterken van de basis uitgewerkt.

4.2 Sterke sectoren: uitbouwen

Noordwijk heeft een aantal bestaande sterke sectoren in de economische structuur, te weten:

- Dienstverlening
- Zorg en Welzijn
- Detailhandel

Deze sectoren zijn sterk vanwege het aantal bedrijven of vanwege de regionale en soms (inter)nationale positie van Noordwijk. De economische agenda en het uitvoeringsprogramma geven aan hoe deze sterke sectoren verder uitgebouwd kunnen worden.

4.3 Sterkte clusters: extra aandacht

Naast het op orde houden van de basis en het uitbouwen van sterke sectoren kiest Noordwijk nadrukkelijk voor extra aandacht voor drie sterke clusters. Deze clusters hebben een typisch Noordwijks profiel en zijn daarmee uniek.

Deze kansrijke clusters hebben in het verleden al aandacht gekregen. Ze dragen op veel manieren bij aan de ontwikkeling en het onderscheidend vermogen van Noordwijk. Door gerichte ondersteuning kan dit effect worden versterkt. De clusters hebben groeipotentie, zowel in aantallen bedrijven als in werkgelegenheid.

De clusters kunnen worden gestimuleerd door:

- Het verder uitbouwen van marketing en acquisitie.
- Het versterken van het innovatief vermogen van het bedrijfsleven.
- Het stimuleren van ondernemerschap.
- Het investeren in de aansluiting van onderwijs en arbeidsmarkt.

Deze thema's spelen bij alle clusters een rol, maar zijn er accentverschillen. Dit is afhankelijk van het ontwikkelingsstadium, de ontwikkelingsgraad en het karakter van de cluster. Waar bijvoorbeeld bij de Congresbadplaats Noordwijk sprake is van een sterk netwerk is dat bij Holland Space Cluster veel minder het geval. Wat betreft de arbeidsmarkt staat bij Holland Space Cluster de behoefte aan meer technische medewerkers centraal, bij Greenport is de uitdaging juist om al aanwezige bedrijven en toekomstig talent te behouden. In de maatregelen sfeer gelden dan ook andere accenten.

Voor Holland Space Cluster gaat het om het stimuleren van (duurzaam) ondernemerschap, vestiging kennis en ruimtevaart gerelateerde bedrijven (Space Businesspark) en het leggen van verbindingen met andere partijen. Congresbadplaats Noordwijk vraagt om het stimuleren van innovatie en ondernemerschap, evenals gerichte promotie en acquisitie.

4.4 Kansrijke clusters: het ideaalbeeld

Hoe zien de clusters er in 2020 uit?

HOLLAND SPACE CLUSTER

"In 2020 profileert Noordwijk zichzelf als, en is ontwikkeld tot hét Space Technologycluster van Europa. Belangrijkste kenmerken van het cluster is dat dit een open cluster is, er gebruikt wordt gemaakt van intelligente en toonaangevende infrastructures en betrokken burgers, consumenten en werknemers heeft"

Achtergrond

In Noordwijk is sinds 1966 het technische en administratieve "hart" van de ESA gevestigd: het European Space Research and Technology Centre (ESTEC). Vrijwel alle ruimtevaartprojecten van ESA worden hier bedacht en begeleid. Het management van alle ESA-projecten (behalve raketontwikkeling) gebeurt ook vanuit ESTEC. Sinds 2004 ontwikkelt de gemeente het Space Business Park. Het 15 hectare tellende park wordt ontwikkeld tot een 'triple A-locatie' voor ruimtevaartgeoriënteerde functies. De 'Incubators', van ESTEC, zijn kraamkamers van innovatie. Binnen deze Incubators worden vele initiatieven gestart en voorzichtig gegroeid. De initiatieven worden waar mogelijk vermarkt en gebonden aan het Space Business Park.

GREENPORT

"In samenwerking met de Duin- en Bollenstreek gemeenten is de Greenport in 2020 weer aangesloten bij de nationale top van innovatieve bedrijfstakken. Noordwijk is een belangrijke speler op het gebied van bedrijven in de kennisintensieve teelt. Door verregaande gebiedsontwikkeling en profilering van de agrarische gronden en de unieke samenstelling van landschappen is de Duin en Bollenstreek een bijzonder attractief gebied waar creatieve en innovatieve ondernemers zich thuisvoelen. "

Achtergrond

De Greenport Duin- en Bollenstreek vormt anno 2012 een economisch gebied van wereldformaat. Bedrijven in onze regio verzorgen bijna tweederde van de mondiale handel en export van bloembollen. Samen met het bloemencluster rond Rijnsburg en het toerisme van Keukenhof tot kust is dit hele agrocomplex in de Duin- en Bollenstreek een belangrijke economische motor. Eén die duizenden banen en jaarlijks meer dan een miljard euro genereert.

Er is een grote herstructurering van de sector nodig om te overleven in de versterkte internationale concurrentiestrijd. Een herstructurering waar ruimte is voor schaalvergroting en intensivering, maar ook voor sanering. Tegelijkertijd ligt er een belangrijke opgave om verdergaande verrommeling van het kostbare landschap tegen te gaan. Een goede sturing van dit complexe proces biedt kansen om de grote potenties van de sector uit te buiten en de kostbare kwaliteiten van het landschap te verbeteren. De greenport Duin- en Bollenstreek is dus een gebied waar forse investeringen nodig zijn om de Greenport vitaal te houden.

CONGRESBADPLAATS NOORDWIJK

"Een verdere toename van de economische waarde van toerisme & congressen in 2020. Deze toename is terug te voeren op een stijging van het aantal overnachtingen in Noordwijk en een stijging in de bestedingen van de (congres)toerist per dag. De nadruk ligt op kwaliteitstoerisme – met andere woorden *kwaliteit* boven *kwantiteit*. Dit geldt ook voor de mate waarin zorg verleend wordt aan bewoner en bezoekers. Wellness maakt hier een belangrijk onderdeel vanuit. Voor retail streven we naar een gevarieerd aanbod van goede kwaliteit en shoppen als onderdeel van 'een dag Noordwijk beleven'"

Achtergrond

Vanouds kent Noordwijk twee soorten toerisme: het bollencomplex in het voorjaar en het strand in de zomer. Die twee versterkten elkaar: het toeristisch seizoen begint in Noordwijk veel eerder dan elders langs de kust. De laatste twintig jaar is daar het congresstoerisme bijgekomen. Noordwijk is, met Amsterdam, Rotterdam, Utrecht, Den Haag en Maastricht het congrescentrum van Nederland.

Ondanks de crisisperikelen mag er een toename van het zakelijk toerisme verwacht worden, met het Space complex en het Life Sciences complex in Leiden. Deze combinatie van toeristische stromen is uniek. Het toerisme is de 'claim to fame' van Noordwijk. Zonder toerisme zou Noordwijk (en de streek) een doorsnee gebied zijn in de Randstad, met een woonfunctie en gemengde bedrijvigheid.

Noordwijk heeft zelf regie kunnen voeren in de ontwikkeling van het toerisme. Het 'low budget' toerisme, dat veel van voorzieningen vergt en weinig oplevert, is grotendeels buiten de deur gebleven. Er kan op twee manieren naar het toerisme worden gekeken. Met de ene bril op zie je een bloeiende bedrijfstak met miljoenen bezoekers die Noordwijk zijn gezicht geeft, met de andere bril zie je een sector die veel ruimte, grondstoffen en voorzieningen vergt, weinig geld voor hard werken oplevert en zeer gevoelig is voor concurrentie uit elke windhoek. Beide manieren van kijken zijn waar. Noordwijk heeft volop de mogelijkheid om die kwetsbaarheid te verminderen, door in te spelen op de unieke combinatie van toeristenstromen.

4.5 Effecten op de ontwikkeling van Noordwijk

De aandacht voor de sterke sectoren en kansrijke clusters van Noordwijk heeft verschillende effecten op economische ontwikkelingen. Op de werkgelegenheid, bevolkingssamenstelling en leefbaarheid. De extra aandacht voor de kansrijke clusters zullen in de aanloop bijvoorbeeld bijdragen aan de werkgelegenheid voor hoger opgeleiden, en pas later aan de werkgelegenheid voor midden- en lager opgeleiden.

Door het aantrekken van hoger opgeleiden wordt een bijdrage geleverd aan een evenwichtiger bevolkingssamenstelling van Noordwijk. Voorwaarde om die hoger opgeleiden aan te trekken is wel dat er –naast banen– sprake is van een aantrekkelijk cultureel en woon- en leefklimaat. Investeren in zowel economische ontwikkeling als in goede woningen en een hoog voorzieningsniveau is noodzakelijk.

STERKE SECTOREN

Effect op	Dienstverlening	Zorg en welzijn	Detailhandel
Directe werkgelegenheid	Hoger en midden opgeleiden	Midden en lager opgeleiden	Midden en lager opgeleiden
Indirecte werkgelegenheid	Lager opgeleiden	Lager opgeleiden	Lager opgeleiden
Bevolkingssamenstelling	Positief effect	Indirect positief	-
Bestedingen	Positief	Positief	Positief
Profileringmogelijkheden	Sterk	Sterk	Te onderzoeken

CLUSTERS

Effect op	Holland Space cluster	Badplaats Noordwijk	Greenport
Directe werkgelegenheid	Hoger opgeleiden	Midden opgeleiden	Midden en lager opgeleiden
Indirecte werkgelegenheid	Midden- en lager opgeleiden	Lager opgeleiden	Lager opgeleiden Hoger opgeleiden
Bevolkingssamenstelling	Positief effect	Positief effect	-
Bestedingen	Positief	Positief	Positief
Profileringmogelijkheden	Zeer sterk	Zeer sterk	Sterk

5.

SAMEN AAN DE SLAG

5.1 Gezamenlijke verantwoordelijkheid

De uitvoering van de Economische Agenda is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de gemeente met de partijen in Noordwijk en de regio. In wisselende strategische netwerken en coalities zoeken we dan ook de samenwerking op. We dagen het organiserend vermogen van de gemeente uit om knelpunten én kansen aan te pakken. Die aanpak kan leiden tot een belangrijke kwaliteitsimpuls voor de (economische) ontwikkeling van Noordwijk.

De gemeente Noordwijk zal zich daarbij vooral richten op de rol van regisseur. Het gaat dan bijvoorbeeld om:

- De ontwikkeling van ruimte om te ondernemen.
- Het bij elkaar brengen van partijen.
- Het inzetten van organisatiekracht, zoals het initiëren en onderhouden van netwerken.
- Het gezamenlijk op zoek gaan naar middelen.
- Actieve lobby en promotie.

5.2 Gezamenlijk resultaat

Georganiseerd bedrijfsleven, kennisinstellingen, gemeente Noordwijk, de regio, Holland Rijnland en de provincie: ze onderkennen allemaal dezelfde kansen voor toekomstige economische ontwikkeling. Daarbij kan worden uitgegaan van de organisatiekracht die nu al bestaat binnen Noordwijk. Energie en investeringen moeten vooral niet gaan zitten in nieuwe organisatievormen. Het opstellen van een gezamenlijke agenda en clusterstrategieën ligt voor de hand. Daarbij hoort ook een gezamenlijke lobby naar verschillende partijen bij (rijk, provincie). Gezamenlijke focus, intensief samenspel van alle betrokken partijen en een efficiënte inzet van middelen kan leiden tot méér resultaat: werken vanuit kracht!

ALGEMENE ECONOMISCHE VISIE

UITVOERINGSPROGRAMMA 2012 – 2020

AGENDA NOORDWIJK 2012 – 2020

HOE KUNT U DEZE UITVOERINGSAGENDA GEBRUIKEN?

Deze uitvoeringsagenda 2012-2020 is een onderdeel van de Algemene Economische Visie van Noordwijk. De Economische Visie is een koersbepaling voor de langere termijn, in de uitvoeringsagenda wordt de koersbepaling nader uitgewerkt. De agenda is ingedeeld in zeven hoofdstukken. De basis –het vestigingsklimaat in Noordwijk–, drie sterke sectoren en drie kansrijke clusters. De sterke sectoren worden uitgebouwd, de kansrijke clusters krijgen extra aandacht. Per onderdeel worden eerst de lopende acties behandeld, daarna wordt gekeken welke extra inspanning nodig is om aan het gewenste resultaat te voldoen.

DE BASIS OP ORDE

STERKE SECTOREN: UITBOUWEN

Zakelijke Dienstverlening
Zorg en Welzijn
Detailhandel

KANSRIJKE CLUSTERS: EXTRA AANDACHT

Holland Space Cluster
Congresbadplaats Noordwijk (Toeristische sector)
Greenport (Agrarische sector)

PARTNERS: ONONTBEERLIJK

We kunnen het niet alleen: de economische ontwikkeling van Noordwijk is een gezamenlijke opgave van overheid, ondernemers, onderwijs en onderzoek. Bij veel van de acties die worden benoemd is de inzet van partners uit het economisch speelveld dan ook onontbeerlijk.

Veel van deze acties zijn door deze partners aangedragen en geformuleerd, en veel partijen gaan samenwerken om actiepunten te realiseren en uit te voeren. De middelen van de overheid zijn beperkt, de rol van de gemeente is daarom vooral faciliterend en regisserend. Wel zal monitoring op de uitvoering van het actieplan plaatsvinden.

POSITIONERING VAN NOORDWIJK

De strategie sluit aan op de positioneringkenmerken van Noordwijk: stijlvol, ingetogen en charmant. Deze kenmerken zijn benoemd om het 'merk' Noordwijk sterk en eenduidig te vermarkten. Zij symboliseren het unieke karakter van Noordwijk en zijn relevant voor verleden, heden en toekomst. De kenmerken kunnen per cluster anders worden ingekleurd.

6.

DE BASIS OP ORDE

LOPENDE ACTIES

Optimale dienstverlening aan ondernemers

- De bedrijfscontactfunctionaris is aanspreekpunt
- Stroomlijnen van dienstverlening vereenvoudigen van regelgeving
- Begeleiden van nieuwe ondernemers
- Verhogen zichtbaarheid op bedrijvendagen en beurzen / congressen
- Optimaliseren van het digitaal bedrijvenloket
- (Doorlopend) verbeteren ondernemersinformatie op de website

Voldoende en goede ruimte om te ondernemen: voor kantoren, op bedrijventerreinen, voor detailhandel en horeca

- Actieve betrokkenheid en inbreng bij ruimtelijke (bestemming-) plannen
- Afstemming in regionaal verband (Holland Rijnland: Bedrijventerreinenstrategie, Kantorenstrategie; Bollenzesc gemeenten en Provincie)
- Ondersteuning Bedrijven Investerings Zone Hoofdstraat

Een goede bereikbaarheid van Noordwijk in het algemeen, en de bedrijven en instellingen in het bijzonder.

- Actieve betrokkenheid bij de verkeersagenda (in ontwikkeling)
- Aanleg van Glasvezelnetwerk

Een stimulerende en uitdagende omgeving voor startende ondernemingen, en voor innovatieve ontwikkelingen binnen het bedrijfsleven en de kennisinstellingen

- Participatie in de ESA/BIC Incubator
- Betrokken bij de oprichting van de 'Holland Space Cluster'.

Sterke Marketing voor Noordwijk

- Strategisch marketingplan van Noordwijk Marketing 2012 - 2016
- Samenwerking met zes Bollenstreekgemeenten op het gebied van toeristische en recreatieve voorzieningen in de Duin- en Bollenstreek.

NIEUWE ACTIES

GEWENST RESULTAAT	ACTIES 2013 - 2020
1. Verdere verbetering van dienstverlening aan ondernemers	a. Verkennen van de mogelijkheden b. Samenwerken met de Kamer van Koophandel c. Opstellen begeleidingstraject door de bedrijfscontactfunctionaris van de gemeente
2. Vestigingsklimaat op peil	Toenemende marktwerking biedt kansen voor innovatieve ondernemers en zorgt voor werkgelegenheid. Optimaal faciliteren
3. Startersbeleid ontwikkelen	In samenwerking met Kamer van Koophandel een programma ontwikkelen
4. Realiseren van een regionaal werkgeversservicepunt bij het UWV met sub regionale invulling	Bevorderen van een goede match tussen werkgevers en werknemers met een grotere afstand tot de arbeidsmarkt door middel van subsidie en loonkostendispensatie ed.
5. Infrastructuur is ingesteld op de nieuwe economie	a. Aanduiding 'Noordwijk' bij A4 ter hoogte van bijvoorbeeld knooppunt Burgerveen b. Blijven inzetten op verbetering infrastructuur en OV

ZAKELIJKE DIENSTVERLENING → STERKE SECTOR: UITBOUWEN

MISSIE

Wat is de stip op de horizon/ wanneer kunnen we zeggen 'mission accomplished'??	Noordwijk is een aantrekkelijke werkomgeving en biedt innovatieve en creatieve ondernemers ruimte en flexibiliteit in ondernemerschap.
---	---

LOPENDE ACTIES

- Actieve monitoring van de kantorenmarkt, via de Kantorenstrategie Holland Rijnland en de jaarlijkse kantorenmonitor Holland Rijnland.

NIEUWE ACTIES

GEWENST RESULTAAT	ACTIES 2013 - 2020
1. Minder leegstand	Zoeken naar de mogelijkheden voor functieverandering van kantoorpanden: wonen (studenten), hotels, creatieve milieus, onderwijs, zorg.
2. Verdere uitbouw van bestaande bedrijven en aantrekken van nieuwe bedrijvigheid	Ontwikkelen en uitvoeren van een marketing- en acquisitiestrategie
3. Faciliteren hoog opgeleide zzp-ers in de zakelijke dienstverlening	Bedrijfsverzamelgebouw op één van de bedrijventerreinen bestemmen voor zzp-ers in de zakelijke dienstverlening met flexibiliteit in huur en omvang

8.

ZORG EN WELZIJN → STERKE SECTOR: UITBOUWEN

MISSIE

<p>Wat is de stip op de horizon/ wanneer kunnen we zeggen 'mission accomplished'??</p>	<p>Het voorzieningenniveau op het gebied van de gezondheidszorg is in de gemeente Noordwijk goed op peil, ook als het gaat om de benodigde faciliteiten die de vergrijzing met zich meebrengt. De gemeente Noordwijk zet zich in voor het versterken van de sociaal-maatschappelijke infrastructuur. Noordwijk is een aantrekkelijke locatie voor werknemers in de zorg. De mogelijkheden voor crossovers tussen zorg en toerisme zijn onderzocht.</p>
--	--

LOPENDE ACTIES

- Uitvoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning; de gemeente Noordwijk werkt samen op het gebied van de Wmo, Holland Rijnland ondersteunt de samenwerkende gemeenten.
- Het huidige beleid op het gebied van woonzorgzones wordt geactualiseerd.

NIEUWE ACTIES

GEWENST RESULTAAT	ACTIES 2013 - 2020
1. Behoud van het huidige niveau in de zorg en waar mogelijk uitbreiding van voorzieningen	Onderzoek mogelijkheden Wellnessvoorzieningen en zorghotels in aansluiting op het toeristisch aanbod.
2. Breed aanbod van zorgvoorzieningen	Toenemende marktwerking biedt kansen voor innovatieve ondernemers en zorgt voor werkgelegenheid. Optimaal faciliteren
3. Beleidsontwikkelingen	<ul style="list-style-type: none"> a. Taakoverdracht vanuit het rijk naar gemeente b. Versterken van de sociaal-maatschappelijke infrastructuur c. Het ondersteunen van het gezin en het sociale netwerk van inwoners d. Organiseren van een springplank c.q. netwerk
4. Werkgelegenheid in de zorg	<ul style="list-style-type: none"> a. De vergrijzing biedt kans op werk op verschillende opleidingsniveaus. b. De gemeente wil een zinvolle aanwending van het arbeidspotentieel faciliteren. c. De bereikbaarheid van Noordwijk moet optimaal zijn voor werknemers in de zorg die buiten Noordwijk wonen. Er moet dus een goede aansluiting zijn op de stations in de streek.

9.

DETAILHANDEL → STERKE SECTOR: UITBOUWEN

MISSIE

<p>Wat is de stip op de horizon/ wanneer kunnen we zeggen 'mission accomplished'??</p>	<p>Winkelen in Noordwijk maakt onderdeel uit van een dag Noordwijk 'beleven'. Het winkelaanbod is gevarieerd en van goede kwaliteit.</p>
--	--

LOPENDE ACTIES

- Bedrijven Investerings Zone Hoofdstraat (BIZ Hoofdstraat) ingesteld tot 2015.
- Bestemmingsplannen in Noordwijk worden herzien en vastgesteld
- Tijdelijke inrichting van het 'Hoogvlietterrein' op initiatief van winkeliersvereniging Kerkstraat en de Noordwijkse Ondernemersvereniging (NOV)
- De gehele Noordwijkse detailhandel mag op zondag van 12:00 tot 19:00 uur geopend zijn.
- Deelname aan het koopstromenonderzoek 2011 → doorlopend proces

NIEUWE ACTIES

GEWENST RESULTAAT	ACTIES 2013 - 2020
1. Winkelen in Noordwijk in een belevenis	a. Gezamenlijke strategie bepalen; in samenwerking met partners een strategisch plan opstellen b. Marketingstrategie als onderdeel van het strategisch plan c. Detailhandelsbeleid opstellen en uitvoeren
2. Het juiste aanbod voor de juiste doelgroep(en)	a. Doelgroeponderzoek / consumentenonderzoek uitvoeren b. Op basis van uitkomsten onderzoek vestigingsbeleid (branchering) in overleg met belanghebbenden formuleren
3. Aantrekkelijk maken en behouden van winkelgebieden	a. Mogelijkheden verkennen tot verdere uitbreiding van een ondernemersfonds b. Financieringsmodellen opstellen in samenwerking met belanghebbenden c. Onderzoek instellen naar de aanstelling van een publiek/ private 'Kansen - loods'
4. Project Noordwijk Binnen – Kernegezond!	a. Deelname aan commissie / denktank b. Gezamenlijke prioritering vaststellen door stappen / kansenplan c. Werken aan daadkrachtige en haalbare plannen

10.

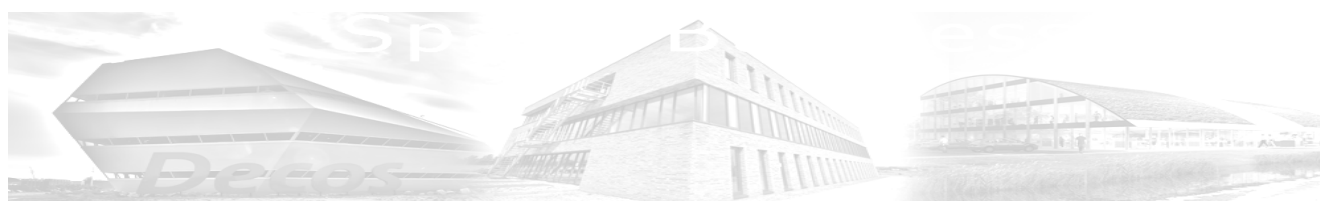
HOLLAND SPACE CLUSTER → STERK CLUSTER: EXTRA AANDACHT

MISSIE

<p>Wat is de stip op de horizon/ wanneer kunnen we zeggen 'mission accomplished'??</p>	<p>Noordwijk is 'the place and space to be' binnen het Holland Space cluster in 2020. In Noordwijk wordt gebruikt gemaakt van intelligente en leading edge infrastructures en participeren er betrokken burgers, consumenten en werknemers in Space Technology.</p>
--	---

LOPENDE ACTIES

- Ontwikkelen van het Space Business Park voor upstream bedrijven, downstream bedrijven en andere hoogwaardige kennisintensieve bedrijvigheid.
- Deelname en co-financiering aan de ESA Business Incubator (ESA BIC) als onderdeel van de het technologieovername programma van ESA om de maatschappelijke waarde van de ruimtevaart groter te maken.
- Oprichting van de 'Holland Space Cluster'. Betreft de Triple Helix gemeenten Leiden, Noordwijk en Delft, TU Delft, Universiteit Leiden, ESA ESTEC en ESA BIC

NIEUWE ACTIES

GEWENST RESULTAAT	ACTIES 2013 - 2020
1. Cluster in beeld	a. Inventarisatie van spelers en activiteiten van die spelers (in Noordwijk) op het gebied van ruimtevaart
2. Clusterstrategie 'Holland Space Region' opstellen	a. In samenwerking met de 'Triple Helix' partners een vergelijking van de regio met andere succesvolle regio's in Nederland en Europa b. De regio aantrekkelijk maken voor Human capital c. Uitstekend vestigingsklimaat bekend maken, met de beperkingen van geo return in gedachten
3. Innovatie en kennis stimuleren	a. Participeren in de oprichting van een regionaal ruimtevaartcluster Noordwijk, Leiden en Delft b. Participeren in het Holland Space cluster
5. Goed zicht op het cluster	a. Nulmeting: in beeld brengen en volgen van het Noordwijkse cluster b. Strategie: een Noordwijks ruimtevaartprogramma en strategie ontwikkelen a.d.h.v. regionaal cluster

11.

→ CONGRESBADPLAATS STERK CLUSTER: EXTRA AANDACHT

MISSIE

Wat is de stip op de horizon/ wanneer kunnen we zeggen 'mission accomplished'??	Een verdere toename van de economische waarde van toerisme & congressen in 2020. Deze toename is terug te voeren op een stijging van het aantal overnachtingen in Noordwijk en een stijging in de bestedingen van de (congres)toerist per dag. De nadruk ligt op kwaliteitstoerisme – met andere woorden <i>kwaliteit</i> boven <i>kwantiteit</i> . Dit geldt ook voor de mate waarin zorg verleend wordt aan bewoner en bezoekers. Wellness maakt hier een belangrijk onderdeel vanuit.
---	---

LOPENDE ACTIES

- Strandpendel
- Jaarrondpaviljoens op het Noordwijkse strand
- Ambitieverklaring Duin- en Bollenstreek
- Strategisch plan Noordwijk Marketing 2012 – 2016

NIEUWE ACTIES

GEWENST RESULTAAT	ACTIES 2013 - 2020
1. Goed gastheerschap hoort bij Noordwijk	<ol style="list-style-type: none"> Uitvoering van hospitalityprogramma City Wide in samenwerking met Noordwijk Marketing Vervolgtraject strandpendel Duidelijke afspraken met evenementenorganisaties door afsluiten van meerjarenovereenkomsten
2. Cross-over ruimtevaarttechnologie	<ol style="list-style-type: none"> Onderzoek naar de mogelijkheden voor appetizer Space Expo in het boulevardgebied In samenwerking met Noordwijk Marketing wordt volgens een strategisch marketingplan diverse activiteiten ontwikkeld in relatie tot space Ontwikkelingen rondom planetarium Space Expo
3. Noordwijk is een onderdeel van een aantrekkelijke Duin- en Bollenstreek	<ol style="list-style-type: none"> Verschillende activiteiten worden ontwikkeld op het gebied van natuurbeleving met Noordwijk als start en aankomstpunt Agrotoerisme biedt mogelijkheden aan agrariërs om hun product te verbreden In samenwerking met de overige 5 Bollenstreekgemeenten wordt een regiomarketingplan opgesteld ter promotie van de Bollenstreek.
4. Noordwijk congresdestinatie	<ol style="list-style-type: none"> In samenwerking met Noordwijk Marketing worden diverse projecten ontwikkeld om organisatoren van congressen in Noordwijk te interesseren Onderzoek naar de mogelijkheden om in samenwerking met de private sector congresfaciliteiten in Noordwijk te versterken.
6. Kwalitatief hoogwaardig toeristisch kerngebied	<ol style="list-style-type: none"> Optimalisering Koningin Wilhelmina Boulevard (winkels, kiosken etc) WIFI in toeristisch kerngebied

GREENPORT DUIN EN BOLLENSTREEK → STERK CLUSTER: EXTRA AANDACHT

MISSIE

<p>Wat is de stip op de horizon/ wanneer kunnen we zeggen 'mission accomplished'??</p>	<p>De Noordwijkse samenwerking met de bollengemeenten zorgt ervoor dat de greenport Bollenstreek in 2020 weer is aangesloten bij de nationale top van innovatieve bedrijfstakken.</p>
--	---

LOPENDE ACTIES

Uitwerking van Intergemeentelijke Structuurvisie

- a. Bijeenkomsten agrarische sector
- b. Wandelroutenetwerk Duin- en Bollenstreek
- c. Toeristische activiteiten en voorzieningen vanuit Regionale Groenprogramma's

NIEUWE ACTIES

GEWENST RESULTAAT	ACTIES 2013 - 2020
1. Innovatie en kennis stimuleren	<ol style="list-style-type: none"> a. Organiseren bijeenkomst stakeholders Noordwijkse agrarische ondernemers b. Inventariseren kansrijke projecten voor innovatieregeling Land- en Tuinbouw vanuit ministerie EL&I c. Aanleggen van proefveld op eerste klas bollengrond in samenwerking met Bio Science, Wageningen etc.
2. Versterking toeristische poot van de Greenport	<ol style="list-style-type: none"> a. Uitvoeringsprogramma ambitieverklaring b. Ontwikkeling actieprogramma op het gebied van regiomarketing

Gemeente Noordwijk

Voorstraat 42
2201 HW Noordwijk
Postbus 298
2200 AG Noordwijk

T (071) 36 60 000
F (071) 36 20 021
E gemeente@noordwijk.nl
I www.noordwijk.nl